

predikat, stoga sintaktička analiza polazi od predikata a ne kao u prijašnjim izdanjima od subjekata. Iz istoga razloga ova gramatika više nema naziva *rečenica s neizrečenim predikatom*, pa se npr. rečenica *Vatra* ne definira kao krnja rečenica (sa subjektom a bez predikata), nego kao neoglagoljena rečenica (a riječ *vatra* je u njoj predikat). Prikaz subjekta je usklađen sa suvrmenim sintaktičkim spoznajama, pa polazna točka - da je subjekt uvijek u nominativu - bitno mijenja koncepciju. Stoga otpadaju svima iz osnovne škole poznate podjele na gramatički i logički subjekt. Ovim značajnim promjenama valja dodati i uvođenje sintaktičke kategorije predikatnog proširka, odnosno manje promjene u podijeli (i nazivlju) rečenica po pripodajnoj svrsi, pa se samo na ta četiri primjera može vidjeti koliki posao čeka nastavnike hrvatskoga jezika u sljedećoj školskoj godini. Naime, gramatika autora Stjepka Težaka i Stjepana Babića nosi, s pravom, podnaslov *Priručnik za osnovno jezično obrazovanje*.

Autori u predgovoru upućuju na koncepciju gramatike koja zadovoljava neke veće zahtjeve nego što bi se moglo očekivati od osnovnoškolskoga gramatičkog priručnika. I zaista, mnogi će srednjoškolci (a i mnogi zahtjevniji čitatelji) pronaći odgovore na svoje jezične dileme. A i jezični će znalci imati obilje posla - valja proučiti (i prihvatiti) ponuđeno hrvatsko nazivlje u poglavlju *Glasovi*, te, ako se nisu posebno bavili sintaksom, pomiriti svoja dosadašnja znanja sa suvremenim lingvističkim spoznajama.

Diana Stolac

SENJ MILANU MOGUŠU

Senjski zbornik, Prilozi za geografiju, etnologiju, gospodarstvo i kulturu, Godina 18, 1991.

Akademiku Milanu Mogušu, zaslužnom Senjaninu, posvetilo je uredništvo *Senjskoga zbornika* svoje posljednje godište, a

u povodu 65. obljetnice njegova života i 40. obljetnice znanstvenoga rada.

Milan Moguš je rođen 25. travnja 1927.g. u Senju. U rodnome gradu završava osnovnu školu i gimnaziju. Posebno je ponosan na činjenicu da je bio maturantom poznate Senjske gimnazije, kojoj se kao aktivan član Kluba maturanata svake godine rado vraća. Godine 1953. diplomira studij narodnoga jezika i književnosti u Zagrebu, potom radi u Akademijinu Institutu za jezik, da bi od 1956.g. bio nastavnikom na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Doktorat filoloških znanosti stekao je 1962.g. na Zagrebačkom sveučilištu, obranivši disertaciju pod naslovom *Današnji senjski govor* (objavljena u *Senjskom zborniku*, knj. 2, 1966). Dugogodišnji je redoviti profesor Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, a držeći predavanja iz povijesti hrvatskoga jezika i dijalektologije pomogao je u prvim koracima pedagoškim fakultetima u Rijeci i Osijeku. Brojne su generacije studenata svoja znanja iz tih predmeta stjecala na njegovoj nastavi, a danas i slušajući predavanja njegovih bivših studenata.

Godine 1977. izabran je za izvanrednog, a 1986. za redovitoga člana Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Bio je tajnikom Akademijina Razreda za filološke znanosti, a 1991. g. izabran je za glavnog tajnika Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Milan Moguš je objavio sam ili u suautorstvu 10 knjiga, 5 kompjutorskim konkordancija, 2 rječnika te preko 160 znanstvenih i stručnih rasprava i članaka iz područja hrvatske i slavenske filologije i lingvistike u preko 60 domaćih i stranih časopisa. Teško je izdvojiti iz takva impozantna popisa neke naslove. Ipak, ističemo dvije knjige koje su generacijama budućih kroatista bile (i jesu) obvezatna literatura: *Fonološki razvoj hrvatskoga jezika* (1971) i *Čakavsko narječje, fonologija* (1977).

Bogati životopis slavljnika morali smo sažeti za ovaj prikaz na samo nekoliko rečenica, svjesni da npr. nismo ništa rekli o međunarodnoj znanstvenoj aktivnosti, radu na značajnim znanstvenim projektima,

kakav *Rječnik čakavskoga narječja* zasigurno jest. Dodajmo samo da je i u *Senjskom zborniku* ponuđena, nažalost, prekratka biografija, bez prateće bibliografije.

Radovi koje je sakupilo uredništvo svojom su brojnošću i visokom kvalitetom još jedan pokazatelj ugleda i poštovanja koje Milan Moguš ima među učenicima i prijateljima, stručnjacima ne samo svoje nego i drugih struka. Naime, prvi dio zbornika čine *Filološki prilozi* - 18 izvornih znanstvenih radova, a u drugom je dijelu sakupljeno 7 izvornih znanstvenih i 2 stručna članka *Iz povijesti Senja i okolice*.

Evo tema koje se u ovom svesku obrađuju.

Stjepan Babić nastavlja svoja istraživanja na području tvorbe riječi u hrvatskome književnom jeziku govoreći o *Postanku sufiksa -čuga*. Taj se sufiks u hrvatskom književnom jeziku pojavio prije dvadesetak godina. Autor se posebno zaustavlja na do kraja metodološki nerazriješenom problemu sinkronije i dijakronije u tvorbi riječi.

Dijalektolog Vida Barac-Grum provodi *Prozodijsko-fonološku usporedbu govora vinodolskoga Kamenjaka sa senjskim govorom*. Zanimljiv je razvoj ovih dvaju bliskih čakavskih ikavsko-ekavskih govora - konzervativnoga govora maloga mjesta Kamenjaka, koji nije podvrgnut inodijalekatskim utjecajima, i gradskog govora Senja, koji je pretrpio neke utjecaje štokavskoga zaokruženja. Pokazuje se da pomaci do kojih dolazi u domaćem idomu pod naletima stranog elementa nikako nisu slučajni.

Ivan Milčetić - jezikoslovac, značajno ime slavenske filologije s kraja 19. i početkom 20. stoljeća, prikazan je u članku Stjepana Damjanovića. Brojni se Milčetićeви radovi, s obzirom na tematiku, mogu podijeliti u četiri skupine: folklorističko-etnografski, književnopovijesni i jezikoslovni radovi, te posebno značajni radovi na istraživanju hrvatskoga glagolizma.

Zlata Derossi analizira *Pjesničke pripovijesti Krste Pavletića*, jednog od najplodnijih hrvatskih pisaca istoga vremena. U njima su elementi dramatičnosti

stopljeni s lirskima i epskima u jednu cjelinu, tematski je okrenut hrvatskoj prošlosti i njenim tragičnim junacima, a uspješi spoj narodnog stvaralaštva i umjetničke književnosti autorica pokazuje na složenoj slavenskoj poredbi kojom mnoge pjesničke pripovijesti započinju.

Od izuzetna je značaja za teoriju jezičnih dodira rad Rudolfa Filipovića *Neposredni jezični dodiri u hrvatskim dijalektima u SAD*. Naime, za posredne su dodire uobičajene analize na ortografskoj, fonološkoj, morfološkoj i semantičkoj razini, dok je autor proučavajući neposredne dodire u hrvatskim dijalektima u SAD osim tih razina mogao provesti analizu i na sintaktičkoj razini. Jezik hrvatskih iseljenika prve generacije, a naročito njihovi potomci (hrvatski Amerikanci druge i treće generacije) pokazuju odstupanja od sintaktičke norme hrvatskog jezika. "Proučavanje tih odstupanja potvrdilo je da su ona rezultat jezičnog dodira hrvatskog dijalekta s američkim engleskim," zaključuje autor. Ostvaruju se na planu: "1) upotrebe glagolskih vremena, 2) prisupstantivne rekcije, 3) glagolskih konstrukcija, 4) elipse jednog elementa suodnosnice."

Na gradišćanskohrvatskim jezičnim stazama skraćena je verzija opsežnijega rada o hrvatskoj jezičnoj zajednici gradišćanskih Hrvata autora Božidara Finke. Poseban je naglasak na pisanom, književnojezičnom izrazu. U rad je uključen i članak uglednoga gradišćanskohrvatskog pjesnika Petra Tyrana "Zač se bojimo visoke gradišćanskohrvatske kulture?", svojevrsni programski tekst o potrebi rada na književnojezičnoj nadgradnji.

Heksametar Pavla Rittera Vitezovića analiziran je u članku Branimira Glavičića. U heksametru je ispjevan Vitezovićeve najopsežniji (oko tri tisuće stihova) latinski spjev *Plorantis Croatiae Saecula duo*, stihovana kronika o dva stoljeća uplakane Hrvatske. Detaljna analiza ritmičke strukture pokazuje Vitezovićeve uzore (Vergilija i Ovidija), ali i neke autorske otklone u

gradnji svoga stiha (naročito je to vidljivo u prikazu odstupanja u prozodiji).

Petar Guberina u članku *Preduvjeti govorne komunikacije* govori o vrlo značajnoj ulozi afektivne sredine za razvoj čovjekova govora i njegove ličnosti, te o najranijoj komunikaciji tek rođena djeteta s majkom i širom okolinom. Pokazalo se da je velik broj djece, kojoj je dijagnosticiran u trećoj godini ili kasnije neki poremećaj govora, pa čak i gluhoća, zapravo živio u najranijem djetinjstvu bez ljudske afektivne njege.

Hrvatski lingvist i filolog Stjepan Ivšić središnja je ličnost osuvremenjenih mladogramatičarskih pogleda u prvoj polovici 20. stoljeća. O njemu i njegovim brojnim i, često, temeljnim radovima hrvatskog i slavenskog jezikoznanstva piše Josip Lisac.

U svom radu *Frazeologija romana "Pod Nehajem" Vjenceslava Novaka* Josip Matešić utvrđuje funkcionalnost frazema kao stilskoga fenomena u ovome književnom tekstu. Za Matešića "frazem je jedinica jezika koja se reproducira u govornom aktu i raspolaže makar dvjema punoznačnim riječima od kojih je barem jedna doživjela semantičku pretvorbu i koja (jedinica) u rečenici može vršiti sintaktičku funkciju." Članku je prirodan popis frazema u Novakovu romanu.

Još je jedan rad posvećen frazeologiji: *Frazeologija Hektorovićeve "Ribanja i ribarskog prigovaranja"* autorice Antice Menac. Za nju je frazem "skup riječi a) koji se ne stvara u govornom procesu, nego se reproducira u gotovu obliku; b) kojemu se značenje obično ne izvodi iz značenja njegovih sastavnica jer su one ili neke od njih doživjele semantičku pretvorbu; c) koji se uklapa u rečenicu kao njen sastavni dio." Hektorovićeve je frazeologija lišena uzvišenih oznaka i stilističkih efekata i, s određenim izuzecima, pripada neutralnom, razgovornom stilu. Stoga je i danas najvećim dijelom u upotrebi i u cijelosti je razumljiva. Posebno se ukazuje na frazeomske varijante i međufrazeomsku sinonimiju.

Jasna Melvinger u članku *Silvije Strahimir Kranjčević u inrertekstualnim aluzijama Slavka Mihalića* rasvjetljava neke suvremene filozofske probleme kojih se stihovi značajnih hrvatskih pjesnika dotiču. Uspoređujući njihovu poeziju "autorica prikazuje Mihalićev posebno osjetljiv odnos spram Kranjčevićeve altruističke, misaone, prodorne riječi."

Najstariji hrvatskoglagoljski sačuvani psaltir *Senjski Lobkovicov psaltir* iz 1359. godine tema je članka Marije Pantelić. To je zbirka od 150 lirskih pjesama religiozne inspiracije. "Raspodjela psalama i njihov broj u pojedinim časovima bili su najstabilniji elementi sve do naših dana." Ponuđena je tekstovna analiza "jezičnih starijih rariteta, i prodora mladih dijalektalnih inovacija u arhaične norme staroslavenskoga jezika liturgijskih glagoljskih kodeksa."

Cresko-istošinska Sutvija i u vezi s njom zanimljiv je članak Petra Šimunovića. Sutvija je jedno od najstarijih hrvatskih blagdanah imena. To je zaboravljeno ime za blagdan sv. Vida, imenica koja već dugo nije u jezičnoj upotrebi. Autor je značenjski odgonetava i etimološki tumači, kao romansko-slavensku jezičnu simbiozu, s romanskim polazištem *san(c)tus Vitu* i hrvatskom prilagodbom.

O jezičnim i stilskim značajkama suvremene istroromanske proze piše Pavao Tekavčić. Korpus mu čine prozni tekstovi objavljeni u antologiji *Istria Nobilissima* (21 svezak, od 1968. do 1988. godine). Analiziraju se sintaktički, semantički, pragmatički i leksikološki problemi. Autor zaključuje da "unatoč sociolingvistički inferiornu položaju u odnosu na talijanski i hrvatski, rovinjski i drugi srodni govori pokazuju vitalnost i sposobnost da budu sredstvom izražavanja lokalne književnosti."

Vojmir Vinja daje neke *Etimološke naznake o senjskoj aloglotiji*. Za razliku od većine hrvatskih gradova na moru (npr. Krka, Raba, Korčule) u kojima su dalmatinski elementi konstanta, u Senju ne nalazimo starije romanske već prvenstveno noviji mletački utjecaj. Po tome se Senj uspoređuje sa Šibenikom. Osim tudica

mletačkog prijekla u Senju ima turcizama i germanizama, neuobičajenih za ostale jedranske gradove. U člansku se analizira nekoliko senjskih tuđica - venecijanizama.

Sljedeći je zanimljiv članak *Kompletan čestotni rječnik u proučavanju Marulićeve "Judite"* autora Josipa Vončina. Analiza je to čestotnog rječnika objavljena uz izdanje *Judite* koje je uredio Milan Moguš 1988. godine, a dobivena pomoću kompjutorske konkordancije teksta. Govoreći o služenju računalom u pripremi starijih tekstova Vončina ističe kako "pouzdana konkordancije ne može biti bez uzorne transkripcije; za nju je pak prijeko potrebna filološka akribija; kad se ispune ti maksimalistički zahtjevi, otvorit će se put prema vrhunskim istraživačkim plodovima." Moguš je uvidom u prvotisak i velik broj dosadašnjih čitanja *Judite* napravio novu transkripciju. Njegova pak nova koncepcija popratnog rječnika olakšava leksičko-semantičke analize.

Posljednji je u ovom prvom dijelu članak Stjepana Vukušića *Naglasci glagolskih oblika*. To je segment buduće knjige o suvremenoj naglasnoj normi hrvatskoga književnog jezika. Autor govori o posebnosti naglasnog sustava zapadne novoštokavštine. Razmatra se organska i književnojezična razina. U radu se navodi popis reprezentativnih naglasnih uzoraka za sve glagolske oblike.

Drugu cjelinu čine radovi *Iz povijesti Senja i okolice*. Od ukupno devet četiri rada govore o prošlosti i sadašnjosti mjesta Krasna: Mile Bogović govori o *Krasnarskoj župi i svetištu Gospe do Krasna* a Ante Glavičić o *Usmenoj predaji o gradnji crkve svete Marije u Krasnu (Zapisu Josipa Nagya, župnika u Krasnu)*, Stjepan Pavičić nudi, na temelju arhivske građe, neke slike *Iz prošlosti Krasna i okolice*, a Mirko Raguž donosi podatke o *Pučkoj školi u Krasnu*. Članci su popraćeni brojnim fotografijama i omogućuju stanovnicima Krasna da se podsjetu činjenica o svome mjestu a ostalim čitateljima da upoznaju malo ali

značajno naselje u senjskom zaleđu, na mjestu susreta Like i Primorja.

A. Bognar, S. Faivre i J. Pavletić autori su teksta *Glacijacija Sjevernog Velebita*. U radu se opisuju opće morfološke osobine i opisuju tragovi pleistocenske glacijacije (oledbe) na Sjevernom Velebitu.

Još se jedan rad bavi proučavanjem Velebita. Stašo Forenbaher upućuje na *Tragove brončanodobnog služenja pećinom Separovačom kod Donje Klade*. Izvršeno je arheološko sondiranje pećine, a nađena keramika pripada razdoblju srednjeg i brončanog doba.

Alexander Buczynski u članku *Trgovački pomorski grad Senj i Tršćanska trgovačka intendenca (1752-1775)* analizira položaj Senja u vrijeme velikih reformi u Habsburškoj Monarhiji. Tršćanska trgovačka intendenca naziv je teritorijalne i upravne institucije koja je izravno nadzirala Austrijsko primorje, pa tako i Senj.

O jednom tužnom događaju iz novije senjske povijesti govori rad Koraljke Manojlović *Događaji u Senju 9. svibnja 1937. Prilog proučavanju političkog terora u Hrvatskoj*. Nakon osvrta na političke prilike u Hrvatskoj tridesetih godina ovoga stoljeća autorica detaljno opisuje krvave događaje na dan zbora Hrvatske seljačke stranke u Senju, kada je ubijeno osmero nenaoružanih hrvatskih gospićkih omladinaca.

Posljednji članak koji prikazujemo jesu *Skice grafičkih rekonstrukcija nekih drevnih senjskih sakralnih građevina* Melite Viličić. Ove su skice važan doprinos proučavanju bogate arhitektonske baštine grada Senja.

Nadamo se da je ovaj kratak prikaz 18. knjige *Senjskoga zbornika* uspio pokazati koliko je značajnih autora sakupilo ovom posebnom prigodom na jednom zajedničkom poslu uredništvo, odnosno duša zbornika, Ante Glavičić, čovjek zaslužan za opstanak *Senjskoga zbornika* i u ovim, za časopisna izdanja nepovoljnim vremenima. Četvrt stoljeća postojanja ovoga zbornika dostojno je obilježeno.